

19

De jeugd van tegenwoordig

Lonneke van Noije

19.1	Het gevecht om de jeugd	435
19.2	Jeugdoverlast	436
19.3	Vanwaar de huidige drukte over jeugdoverlast?	437
19.4	Maatschappelijke beeldvorming over jeugdoverlast bij jong en oud	439
19.5	Persoonlijk ervaren overlast door jong en oud	444
19.6	Jeugdoverlast: persoonlijk probleem voor jongeren, maatschappelijke zorg voor ouderen	449
	Noten	451
	Literatuur	451

Bijlagen (te vinden via www.scp.nl bij de desbetreffende publicatie)

Samenvatting

Zorgt overlast door jongeren voor polarisatie tussen jong en oud? Zo ja, komt dit dan vooral door verschillen in leeftijd of door verschillen tussen generaties? De aanleiding voor deze onderzoeksvragen is de ophef en verontwaardiging waarop probleemgedrag door jongeren de laatste jaren in de media en de politiek kan rekenen. Maar werd er vroeger niet ook al negatief over de jeugd van tegenwoordig gesproken en zal dat niet altijd zo blijven? Of is jeugdoverlast toch een typisch probleem van de huidige tijd en de huidige generatie jongeren, zoals gesuggereerd wordt in het publieke debat? Dit laatste zou dan verklaard kunnen worden door zowel de toegenomen ernst van het probleemgedrag, als de afgenomen tolerantie van de samenleving voor het gedrag van jongeren.

Dit hoofdstuk presenteert een aantal verrassende bevindingen. Ten eerste blijkt de ervaren jeugdoverlast al sinds 2002 niet meer te zijn toegenomen. Ook de onveiligheidsgevoelens in de buurt van jongeren dalen sinds 1999. Ten tweede blijken het vooral jongeren te zijn die zich het meest onveilig voelen in de buurt van andere jongeren en ook meeste jeugdoverlast rapporteren. Naarmate mensen ouder worden, zeggen ze minder last van de jeugd te ervaren. Een aannemelijke verklaring hiervoor is dat jongeren veel vaker slachtoffer van criminaliteit worden, onevenredig vaak gepleegd door andere jongeren, omdat ze in dezelfde kringen verkeren. Deze verklaring pleit voor leeftijd boven generatie als oorzaak van het ervaren van overlast. Jongeren mogen persoonlijk dan wel de meeste jeugdoverlast beleven, toch houden ouderen er de meest kritische en pessimistische mening over jeugdoverlast als modern probleem op na. Deze mening lijkt de meeste weerklank te vinden in het publieke debat. We laten zien dat dit debat op ten minste één punt moet worden bijgesteld: de jeugd van tegenwoordig is vooral een bron van overlast voor de jeugd van tegenwoordig.

19 De jeugd van tegenwoordig

19.1 Het gevecht om de jeugd

‘Oorlogtaal in verkiezingstijd’ kopte *NRC Handelsblad* kort voor de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010 op zijn website, gevolgd door de openingszin ‘In Almere rekenen stadscommando’s straks keihard af met straatterroristen’ (Sanders 2010). Met straatterroristen werd bedoeld de groep jongeren, in het bijzonder die van Marokkaanse afkomst, die herhaaldelijk voor overlast op straat zorgen. De verwijzing naar terreur – niet alleen door de (in het *NRC* aangehaalde) *PVV*, maar bijvoorbeeld ook door *VVD* of *PvdA* – is kenmerkend voor de verharding die het afgelopen decennium in het debat over jeugdoverlast is opgetreden. Zelfs in het conceptregeerakkoord van *VVD* en *CDA* wordt in de eerste alinea van de paragraaf ‘Veiligheid’ gesproken van straatterreur. Overlast en criminaliteit door jongeren hebben sinds 2002 hernieuwde prioriteit in het veiligheidsbeleid (TK 2002/2003).¹ Ook de programmaminister voor Jeugd en Gezin, aangesteld in 2007 voor het algemene welzijn van jongeren, houdt een oogje in het zeil om ontsporing van de jeugd te voorkomen. Met de opmars van het thema veiligheid en criminaliteit onder leiding van politici als Pim Fortuyn en Geert Wilders, is ook het beklag over jongeren als bron van overlast, criminaliteit en onveiligheidsgevoelens luider hoorbaar. Zo nu en dan duikt ook het fenomeen hangouderen in het nieuws op, maar in tegenstelling tot hangjongeren wordt hierover doorgaans lacherig gedaan.

In dit hoofdstuk worden de verhoudingen tussen jong en oud bekeken in relatie tot het fenomeen jeugdoverlast. Werkt overlast door jongeren polariserend? Zo ja, komt dit dan vooral door verschillen in leeftijd of door verschillen tussen generaties? Er werd vroeger ook al negatief over de jeugd van tegenwoordig gesproken, wat zou betekenen dat jonge mensen in de ogen van ouderen altijd probleemgedrag zullen blijven vertonen. In dat geval groeien probleemjongeren daar met de leeftijd vanzelf overheen. Maar wellicht is overlast een typisch probleem van de huidige tijd en de huidige generatie jongeren, zoals gesuggereerd wordt in het publieke debat. Aan het einde van deze verkenning hopen we meer te weten over hoe er door jong en oud over jeugdoverlast wordt gedacht, over de mate waarin jeugdoverlast door jong en oud ondervonden wordt, en over de rol die leeftijd en generatie hierbij spelen.

In paragraaf 19.2 staan we stil bij het begrip jeugdoverlast. Vervolgens gaan we op zoek naar argumenten in de literatuur voor het feit dat de jeugdoverlast al dan niet is toegenomen (§ 19.3). In paragraaf 19.4 worden nieuwe onderzoeksgegevens gepresenteerd die de beeldvorming over jeugdoverlast in Nederland in kaart brengen. We bekijken in hoeverre de beeldvorming van ouderen en jongeren aansluit bij de alarmerende toon in het publieke debat. Daarna onderzoeken we in hoeverre mensen, jong en oud, nu aangeven persoonlijk overlast van jongeren te ervaren en zich hier ook onveilig door te voelen (§ 19.5). Dit brengt ten eerste aan het licht of de ervaren overlast daadwerkelijk is toegenomen en ten tweede in hoeverre de beeldvorming en de persoonlijke beleving van jong en oud met elkaar in de pas lopen. In paragraaf 19.6 brengen we de bevindingen met elkaar in verband.

19.2 Jeugdoverlast

Het gedrag van jongeren op straat dat vaak overlast veroorzaakt, kent vele vormen. Het kan bijvoorbeeld gaan om ogenschijnlijk doelloos rondhangen, te harde muziek draaien, rotzooi maken, vandalisme, verbale of fysieke belaging van voorbijgangers en beroving. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) wijst op verschillende gradaties van normoverschrijdend gedrag, waarbij onderscheid gemaakt moet worden tussen gedrag dat sociale, niet-wettelijke, normen overtreedt en als 'onprettig' kan worden ervaren en zwaardere vormen van normoverschrijding die onduldbaar of zelfs onwettig zijn. Hoewel de grens tussen de verschillende gedragingen niet altijd makkelijk te trekken is, zou volgens de WRR op beide categorieën door de samenleving principieel anders gereageerd moeten worden (WRR 2003). Het laatste geval vraagt om formeel overheidsingrijpen. In het eerste geval zou een informele weg bewandeld moeten worden, waarbij een belangrijke rol voor maatschappelijke instituties is weggelegd (WRR 2003). Het blijkt voor de samenleving nog niet zo makkelijk om langs de informele route een passende reactie te vinden. Zo leiden reacties van angst, onbegrip en afkeuring vanuit de samenleving volgens de RMO (2008) tot onbegrip en frustratie bij de jongeren. Er ontstaat dan een negatieve spiraal waarin jongeren deze stigmatisering en frustratie op hun omgeving gaan botvieren en jeugdoverlast een selffulfilling prophecy wordt. Daarentegen kan een te zachtvaardige benadering, waarbij alle ruimte aan het experimenteelgedrag van de jeugd wordt geboden, jongeren evengoed frustreren. Zij zitten in een fase van hun ontwikkeling waarin ze grenzen verkennen en deze daarvoor soms overschrijden. Als de samenleving de grenzen goedmoedig oprekt, moeten jongeren zich in nog gekkere bochten wringen om de beoogde verontwaardiging op te roepen (De Bil 2004).

Het samenspel tussen de mate waarin jongeren grenzen overschrijden en de mate waarin de samenleving hun hiervoor de ruimte geeft, is bepalend voor de overlast die door de samenleving ervaren wordt (Eysink Smeets et al. 2010). Hoewel aangenomen mag worden dat de overlast toeneemt met de ernst en zichtbaarheid van de feitelijke gedragingen, is vooraf niet aan te geven hoeveel overlast bepaald gedrag oproept. Overlast is namelijk geen objectief begrip. Het verwijst naar de last die medeburgers ervaren van het gedrag van anderen en zo gaan we ook in dit hoofdstuk met het begrip om. Niet het feit dat jongeren op een straatbankje samenkomen is overlast, maar het feit dat hun luidruchtigheid ergernis oproept bij de buurtbewoner die er niet van kan slapen. Overlast hangt af van de tolerantiegrens die men hanteert en deze varieert van persoon tot persoon (RMO 2008; Eysink Smeets et al. 2010).

Naast deze persoonsgebonden tolerantiegrens speelt ook de maatschappelijke tolerantiegrens een rol, die gevormd wordt door de historische en sociaal-culturele context (Blokland 2004). De maatschappelijke tolerantie is dan ook plaats- en tijdgebonden. Als jeugdoverlast hoofdzakelijk begrepen moet worden als een generationeel probleem, dan biedt de maatschappelijke context waarin verschillende generaties zijn opgegroeid een belangrijke verklaring. De huidige generatie jongeren zou dan problemen veroorzaken wegens een opgeschoven (vrijzinnig) normen- en waardenstelsel. Om dezelfde reden zouden eerdere generaties met traditionelere normen en waarden

hier aanstoot aan nemen. Of moet overlast vooral begrepen worden als een leeftijdsprobleem, waarbij het meer persoonsgebonden criteria zijn die de overlast bepalen? In het eerste geval zou overlast een typisch symptoom van de moderne tijd zijn. In het tweede geval is overlast iets van alle tijden: veel van de jongeren die nu rotzooi op straat trappen, zullen hier met de jaren mee stoppen en op hun oude dag wellicht zelf aanstoot nemen aan het onbehoorlijke gedrag van de nieuwe jeugd. Beide opties wijzen op een tegenstelling tussen jong en oud.

Het is heel goed mogelijk dat deze opties nog doorkruist worden door een etnisch-culturele factor en dat de overlast, bijvoorbeeld door botsende normen- en waardenstelsels, sterker wordt wanneer deze wordt veroorzaakt door jongeren van niet-westerse afkomst. Het kan zijn dat het probleemgedrag van bepaalde bevolkingsgroepen ernstiger is, maar ook dat de tolerantie vanuit de samenleving lager is. Zo vonden Sampson en Raudenbush (2004) dat overlast door groepen jongeren in buurten met meer etnische minderheden als ernstiger werd ervaren dan overlast in andere buurten. Hoewel de etnische factor, in het bijzonder de 'kutmarokkaantjes', zeker een rol speelt in de maatschappelijke beeldvorming, valt deze buiten het bestek van dit hoofdstuk, waarin generaties centraal staan.

19.3 Vanwaar de huidige drukte over jeugdoverlast?

De term jeugd van tegenwoordig is niet van vandaag of gisteren. Nu wordt geklaagd over de jeugd van tegenwoordig, maar een populaire tegenwerping op familiefeestjes is dat onze ouders en grootouders dat ook al deden. Al in 1978 constateerde Van Weringh dat 'onrust over criminaliteit niet een onderwerp is dat in de jaren zeventig van de twintigste eeuw is uitgevonden [...]. Niettemin denkt elke generatie opnieuw dat zij zich voor het eerst in de geschiedenis met de ernst van deze problemen geconfronteerd weet.' Een inhoudsanalyse van twee Haagse kranten uit de jaren twintig van de vorige eeuw rondom het trefwoord 'baldadigheid' onthult artikelen vol verontrusting en verontwaardiging over het wangedrag van de jeugd. De angst voor 'hangjongeren', een term die destijds nog niet bestond, bleek in die jaren niet onder te doen voor die van nu. Met hun vernielzucht bleken bovendien aanzienlijke bedragen gemoeid (Lucassen en Willems 2000). Pleysier en Deklerck (2006) weten ons zelfs voorbeelden van ophef over overlast door jongeren te presenteren die teruggaan tot de vijftiende eeuw, in dat geval veroorzaakt door Leuvense studenten.

De observatie dat er altijd overlast is geweest en misschien altijd zal zijn, strookt niet met de twee verklaringen die doorgaans naar voren worden geschoven voor het feit dat de samenleving momenteel openlijk worstelt met de openbare veiligheid en gedragsnormen (zie bv. Van den Brink 2007). Deze verklaringen hebben namelijk als uitgangspunt dat de overlastproblematiek is toegenomen.

De eerste van deze twee verklaringen is dat het asociale of zelfs criminele gedrag dat overlast veroorzaakt, daadwerkelijk in omvang of ernst is toegenomen. Of dit zo is, hangt sterk af van de periode die men in beschouwing neemt. Ten opzichte van halverwege de vorige eeuw, toen de sociale controle in het verzuilde Nederland nog groot was, is de problematiek ongetwijfeld ernstiger; is het tijdsbestek maar een paar decennia, dan

moeten op basis van criminologisch onderzoek grote vraagtekens bij deze veronderstelling worden geplaatst. Of overlastgevend gedrag door jongeren is toegenomen, is moeilijk na te gaan, omdat gedrag pas wordt geregistreerd wanneer het strafbaar is. Gedrag als rondhangen kan als overlastgevend worden ervaren, maar het is verre van strafbaar. Kijken we naar strafbaar gedrag door jongeren, dan laten verdachtencijfers van de politie wel zien dat het aantal aanhoudingen van jongeren van 12 tot 25 jaar, in het bijzonder minderjarigen, de afgelopen tien jaar aanzienlijk sterker is gestegen dan het aantal aangehouden verdachten in andere leeftijdsgroepen. Het aantal verwijzingen naar Bureau Halt is ook sterk gestegen (Kalidien en Eggen 2009).

Toch mag dit niet zomaar geïnterpreteerd worden als een toename van strafbaar gedrag door jongeren, omdat jeugdcriminaliteit de afgelopen jaren tot beleidsprioriteit is verheven. Het justitiële klimaat ten aanzien van jongeren is punitiever geworden: jongeren worden eerder naar Halt gestuurd, ze krijgen eerder een proces-verbaal, het om seponeert minder zaken en vervolgt meer jongeren (Van der Laan 2008). Tegelijk zien we dat tegenover de stijging van het aantal gehoorde minderjarige verdachten tussen 1995 en 2008 ook een toename staat van het aandeel vrijspraken² van minderjarige verdachten, en een afname van het aandeel schuldigverklaringen. Daarnaast zijn met de tijd meer soorten delicten Halt-waardig verklaard, waardoor meer minderjarigen naar Halt *kunnen* worden verwezen. Criminologisch onderzoek, dat niet alleen gebruikmaakt van politieregistraties, maar bijvoorbeeld ook van zelfrapportages, bevestigt keer op keer dat de jeugdcriminaliteit in Nederland stabiel blijft (bv. Wittebrood 2001). Wel lijkt er sprake van verharding van het probleemgedrag, gezien de toename van geweldscriminaliteit (Van der Laan 2008).

De tweede verklaring is dat mensen minder tolerant zijn geworden voor het gedrag van anderen wanneer dat niet aan hun verwachtingen of wensen voldoet (Noorda en Veenbaas 2006; Van den Brink 2007). In de eerste helft van de negentiende eeuw verspreidden verlichte ideeën over zorg voor en opvoeding van kinderen zich over de samenleving. Rondzwervende, stelende, bedelende of zich prostituerende kinderen werden vanaf toen als problematisch beschouwd, niet alleen uit angst voor de samenleving, maar vooral ook uit zorg voor het kind. Eerder werden ze genegeerd of behandeld als volwassen delinquenten, en werd jeugdcriminaliteit niet als apart vraagstuk gezien (Spierenburg 2000). Nu moest minder vrijblijvend worden opgetreden tegen problematische minderjarigen, in de eerste plaats met de bedoeling ze te corrigeren vanuit een filantropisch ideaal. Voor minderjarigen werden dan ook zachtere straffen geïntroduceerd dan voor volwassenen gebruikelijk was. Er ontstonden initiatieven voor de opvang van deze kinderen (Christiaens en Weijers 2008).

Mede door het verbod op kinderarbeid en de invoering van de leerplicht aan het begin van de twintigste eeuw werd weglomen van huis beschouwd als een ernstiger feit dan voorheen en als een signaal van falen van het gezin en het kind. Wangedrag werd gecriminaliseerd, meer op initiatief van de bevolking dan van de overheid. Vanaf 1945 maakte de samenleving zich zorgen om de naoorlogse jeugd, in grotere getale afkomstig uit eenoudergezinnen, die door de ellendige oorlogservaringen verwilderd en ongedisciplineerd zou zijn. De jeugd zou een algehele maatschappelijke crisis op het gebied van de normen en waarden vertegenwoordigen (Christiaens en Weijers 2008).

Het einde van de jaren zestig kan gezien worden als een keerpunt in de wijze waarop tegen normovertredend gedrag door jongeren werd aangekeken. Tolerantie van en begrip voor de subcultuur van jongeren, met bijbehorende uitspattingen, namen toe onder ouders, politie en justitie; de neiging tot bestraffing nam sterk af (Christiaens en Weijers 2008). Vanaf de jaren zestig ontzuilde de samenleving en deed de individualisering haar intrede. Tegenwoordig is de individualisering diep in de samenleving geworteld. Tegelijkertijd lijkt de verdraagzaamheid vergeleken met de 'vrijheid blijheid' van de jaren zestig aan waarde te hebben ingeboet. Mensen hechten nu sterk aan hun persoonlijke vrijheden, maar moeten de persoonlijke vrijheden van anderen op de koop toe nemen (Vanderveen 2001; Noorda en Veenbaas 2006; Van den Brink 2007). Beide verklaringen, die elkaar overigens niet uitsluiten, gaan ervan uit dat de beleving van jeugdoverlast vandaag de dag heftiger is dan ooit. Dat suggereert dat overlast niet een zich steeds herhalend conflict tussen leeftijdsgroepen is, maar vooral samenhangt met de opeenvolging van generaties. Ofwel de huidige generatie jongeren maakt het bonter dan de jongeren van vroeger, ofwel de huidige generatie burgers neemt eerder aanstoot aan het gedrag van jongeren. Er lijkt dan ook een tegenstelling te bestaan tussen de literatuur die verklaringen en oplossingen voor de hedendaagse overlastproblematiek zoekt en de literatuur die vanuit sociaalhistorisch perspectief aangeeft dat overlast van alle tijden is. Welk van de twee perspectieven vindt de meeste steun in de beschikbare cijfers van de beeldvorming en persoonlijke beleving van jeugdoverlast?

19.4 Maatschappelijke beeldvorming over jeugdoverlast bij jong en oud

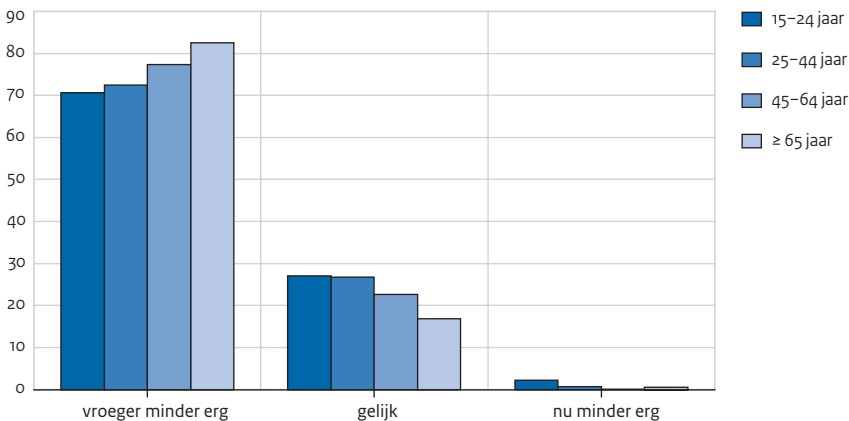
Als aan de mediaberichtgeving en het politieke debat de gevoelstemperatuur onder de bevolking afgelezen mag worden, dan zou er onder de bevolking ernstige bezorgdheid en ergernis leven over jeugdoverlast. In deze paragraaf verkennen we de houdbaarheid van deze veronderstelling met nieuwe enquêtegegevens over de beeldvorming over jeugdoverlast. In de enquête werd een beeld geschetst van normovertredend gedrag door jongeren op straat: roepen naar voorbijgangers, rotzooi op straat gooien, met scooters over straat scheuren of gebouwen bekladden. Mensen hebben aangegeven of ze vinden dat dit soort gedrag tegenwoordig ernstigere vormen aanneemt dan vroeger. Aanvullend is de respondenten gevraagd of zij denken dat jeugdoverlast typisch een probleem van de huidige tijd en de huidige jeugd is, of dat het nu eenmaal bij het gedrag van jongeren hoort en er altijd zal zijn. Het antwoord op die vraag geeft een indicatie van de gepercipieerde ernst van het overlastprobleem. Ten slotte wordt in beeld gebracht in hoeverre de samenleving volgens de Nederlandse bevolking begrip opbrengt voor overlastgevend gedrag en in hoeverre ze er begrip voor zou moeten opbrengen. Steeds worden verschillende leeftijdsgroepen vergeleken om meer zich te krijgen op eventuele tegenstellingen tussen verschillende leeftijden of generaties.

Zo goed als niemand, jong noch oud, heeft het idee dat de overlast tegenwoordig minder erg is dan vroeger (zie figuur 19.1). Een overgrote meerderheid, van 71% van de 15- tot 24-jarigen tot 83% van de 65-plussers, is van mening dat er vroeger juist minder jeugdoverlast was dan nu. Daarnaast zijn er nog aardig wat mensen die vinden dat er niet veel

verschil is tussen vroeger en nu, namelijk 17% van de 65-plussers tot 27% van de 15- tot 24-jarigen. Er is een significant verband tussen leeftijd en de kans dat men vindt dat het vroeger minder erg was, afgezet tegen de opvatting dat het vroeger even erg was³. Hoe ouder, hoe groter de kans dat men vindt dat het vroeger minder erg was dan nu; hoe jonger, hoe groter de kans dat men vindt dat er geen verschil is tussen vroeger en nu. Hoewel er over alle leeftijdsgroepen heen dus veel steun is voor het idee dat jeugdoverlast vooral een verschijnsel van de huidige tijd is, komt deze steun in sterkere mate voor rekening van de ouderen dan van de jongeren. Hierbij moeten we aantekenen dat jongeren natuurlijk minder eigen ervaring met 'vroeger' hebben dan oudere respondenten en daardoor mogelijk minder of andere houvast hebben om een vergelijking tussen vroeger en nu te maken.

Figuur 19.1

'Denkt u dat dit soort gedrag tegenwoordig ernstigere vormen aanneemt dan vroeger?', bevolking van 15 jaar en ouder (in procenten)

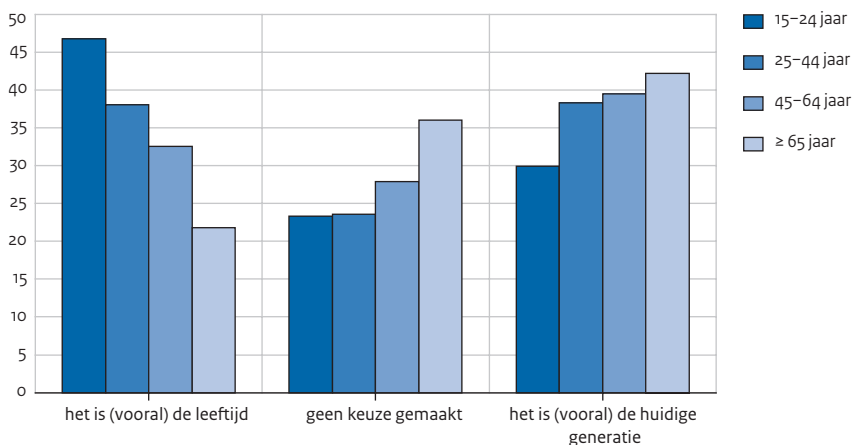
Bron: SCP (Nederland in Generaties (NiG) 2010)

De grootste verschillen tussen jong en oud zijn zichtbaar wanneer de respondenten aangeven waaraan jeugdoverlast toegeschreven moet worden (figuur 19.2). Komt overlast door de jeugdige leeftijd van de veroorzakers en gaat het vanzelf over wanneer ze ouder worden? Of is het typisch iets voor de huidige generatie jongeren, en kwam het bij eerdere generaties jongeren niet in dezelfde mate voor? In het eerste geval zou jeugdoverlast een probleem van alle tijden zijn; in het tweede geval hebben we te maken met een nieuw fenomeen waar de samenleving mee te kampen heeft gekregen. Mensen hadden overigens ook de mogelijkheid om geen keuze te maken tussen deze oorzaken. Het valt op dat alle drie de antwoordmogelijkheden behoorlijke steun van alle leeftijdsgroepen krijgen. In totaal krijgt het antwoord '(vooral) generatie' de steun van 38% van de mensen, het antwoord '(vooral) leeftijd' 35%; 27% heeft geen keuze gemaakt. Ook in de beeldvorming van Nederlanders is het dus verre van zonneklaar of jeugdoverlast

een actueel probleem van de huidige generatie jongeren is, of een natuurlijk symptoom van het grensverleggende gedrag van jongeren in een bepaalde leeftijd. Vooral de mensen van middelbare leeftijd, de 25- tot 44-jarigen en de 45- tot 64-jarigen, laten geen duidelijke voorkeur zien en scharen zich redelijk gelijkmatig achter de antwoorden 'het is (vooral) de leeftijd' en 'het is (vooral) de generatie'. 65-plussers vinden met 42% onevenredig vaak dat het vooral de generatie is, terwijl ongeveer 22% vindt dat het vooral de leeftijd is en dat het vanzelf weer overgaat. Steun voor het antwoord 'het is (vooral) de leeftijd' moet met 47% vooral gezocht worden binnen de jongste groep. 30% an de 13-24-jarigen vindt dat het aan de huidige generatie ligt. De kans om te antwoorden dat het aan de leeftijd ligt versus dat het aan de generatie ligt, blijkt dan ook significant samen te hangen met de leeftijd van de respondent.⁴

Figuur 19.2

'Denkt u dat dit soort gedrag hoort bij de leeftijd en vanzelf overgaat, of denkt u dat het een typisch probleem is van de moderne generatie?', bevolking van 15 jaar en ouder (in procenten)

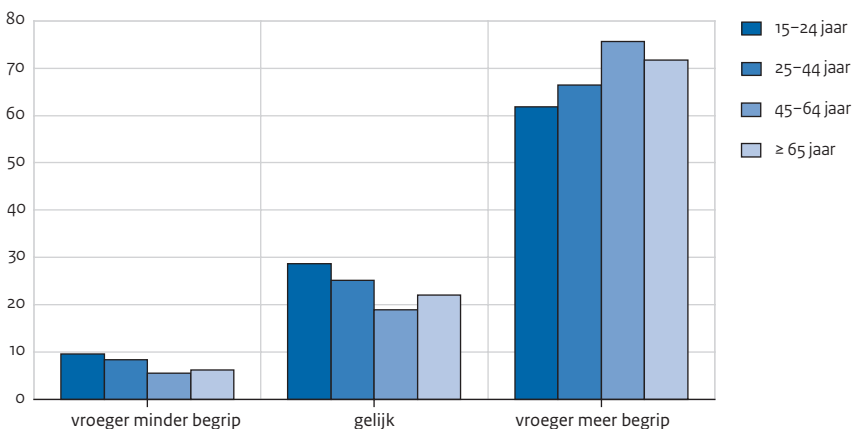
Bron: SCP (NiG'10)

Volgens deze resultaten lijken ouderen de jeugdoverlast toch als een problematischer verschijnsel te bestempelen dan jongeren. Jongeren denken namelijk vaker dan oudere respondenten dat het vanzelf wel voorbijgaat zodra jongeren hun pubergedrag zijn ontgroeid. Ouderen zijn daarentegen kritischer over de rol van de huidige generatie jongeren in de overlast. Bovendien zagen we zojuist dat meer ouderen dan jongeren het idee hebben dat het nu erger is dan vroeger (zie figuur 19.1). Als overlast specifiek aan de huidige generatie jongeren gekoppeld is, en het nu erger is dan vroeger, dan zou dat wijzen op een generatiegebonden achteruitgang van de normen en waarden, met mogelijk negatieve gevolgen voor toekomstige generaties. Terwijl jongeren dus het beeld hebben dat er niet zoveel is veranderd en zal veranderen, lijken ouderen wat pessimistischer over jeugdoverlast.

In de typering van het probleem jeugdoverlast zijn dus duidelijke verschillen tussen jong en oud aan te wijzen. Hoe zit dat met de wijze waarop de samenleving zich volgens hen opstelt of zou moeten opstellen ten opzichte van jeugdoverlast? Onder alle leeftijdsgroepen blijkt een ruime tot zeer ruime meerderheid van mening dat er vroeger meer begrip was voor overlastgevend gedrag van jongeren (in totaal 70%) (zie figuur 19.3). Oudere respondenten, vooral de 45- tot 65-jarigen (76%), zijn deze mening het sterkst toegeedaan. Een redelijk aantal mensen denkt dat het begrip vroeger en nu nagenoeg gelijk is (23% in totaal). Deze mening is het sterkst onder 15- tot 24-jarigen aanwezig (29%). Slechts 7% van de respondenten vindt dat er nu juist meer begrip is voor overlastgevend gedrag, variërend van 10% van de 15- tot 24-jarigen tot 6% van de 45- en 65-plussers. Naarmate mensen ouder worden, wordt de kans significant groter dat ze vinden dat er vroeger meer begrip was.⁵

Figuur 19.3

'Denkt u dat de samenleving steeds meer of steeds minder begrip heeft voor dit soort gedrag?', bevolking van 15 jaar en ouder (in procenten)

Bron: SCP (NiG'10)

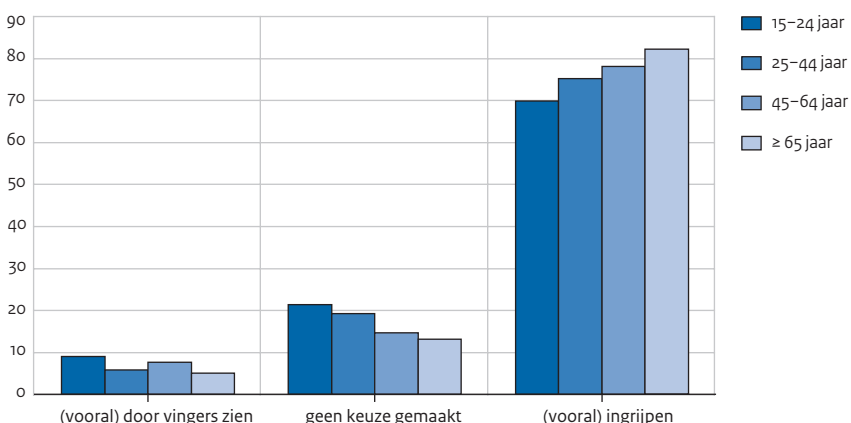
Afnemende tolerantie voor het gedrag van jongeren lijkt dus een rol te spelen in het actuele overlastprobleem, althans, voor zover het de beeldvorming hierover betreft. Dit is een interessante bevinding: een overtuigende meerderheid vindt de overlastproblematiek in ernst toegenomen, tegelijk vindt eveneens een overtuigende meerderheid dat het begrip voor dit soort gedrag van jongeren is afgenomen. Vooral onder ouderen bestaan deze twee meningen naast elkaar. Jongeren zijn het met beide punten overwegend eens. Toch hebben zij meer dan ouderen ook het idee dat er eigenlijk niet zoveel veranderd is, zowel wat de omvang van het probleem als de mate van tolerantie betreft. We vroegen ons eerder in dit hoofdstuk al af of overlast momenteel zo'n urgent thema is omdat de problematiek zelf ernstiger is geworden of omdat de tole-

rantie in de samenleving is afgenomen. Ook werd opgemerkt dat beide opties elkaar niet hoeven uit te sluiten. Blijkbaar is de publieke opinie het met dit laatste eens.

Het is verleidelijk om de meerderheidsopinie dat er vandaag de dag minder begrip is voor overlastgevend gedrag dan vroeger te interpreteren als een negatief waardeoordeel over de opstelling van de samenleving. Dat zou echter niet terecht zijn, zoals blijkt uit figuur 19.4, die de voorkeur van de ondervraagden voor een harde of zachte aanpak weergeeft. Jong en oud lijken het erover eens dat dit soort gedrag niet door de vingers moet worden gezien, maar dat er vooral tegen opgetreden dient te worden (77% in totaal). Men signaleert minder begrip in de samenleving, maar dat lijkt dus ook precies volgens wens. De sterke voorkeur voor '(vooral) optreden' varieert van 70% van de jongste tot 82% van de oudste ondervraagden. Ook nog heel wat mensen stellen zich neutraal op in de keuze tussen het gedrag door de vingers zien of ertegen optreden. Deze groep laat een omgekeerd leeftijds patroon zien: van de 15- tot 24-jarigen maakt 21% geen keuze, van de 65-plussers is dat 13%. Het door de vingers zien van overlastgevend gedrag kan met in totaal 7% op weinig steun rekenen. Leeftijd blijkt dus significant samen te hangen met de kans om de voorkeur te geven aan (vooral) optreden, afgezet tegen beide andere opties:⁶ onder ouderen leeft de voorkeur voor (vooral) optreden iets sterker dan onder jongeren.

Figuur 19.4

'Vindt u dat de samenleving dit soort gedrag door de vingers moet zien of ertegen moet optreden?', bevolking van 15 jaar en ouder (in procenten)

Bron: SCP (NiG'2010)

Kortom: de verschillende leeftijdsgroepen opvallend eensgezind over de typering en aanpak van overlastgevend gedrag door jongeren. Het grootste deel van de ondervraagden van alle leeftijden zegt dat dit gedrag nu ernstigere vormen aanneemt dan vroeger, dat de samenleving er tegenwoordig minder begrip voor heeft dan vroeger, en dat er-

tegen opgetreden zou moeten worden. De leeftijden verschillen wel sterk van mening over de vraag of het gedrag nu vooral het gevolg is van de jonge leeftijd van de overlastplegers of dat het vooral eigen is aan de huidige generatie jeugd. Jongeren scharen zich in sterke mate achter de hypothese dat het de leeftijd is en dat het vanzelf weer overgaat. Ouderen scharen zich juist sterk achter de generatiehypothese, wat impliceert dat de problemen niet vanzelf overgaan. Jeugdoverlast lijkt dus vooral in de beeldvorming van ouderen een zwaarwichtig maatschappelijk probleem te zijn.

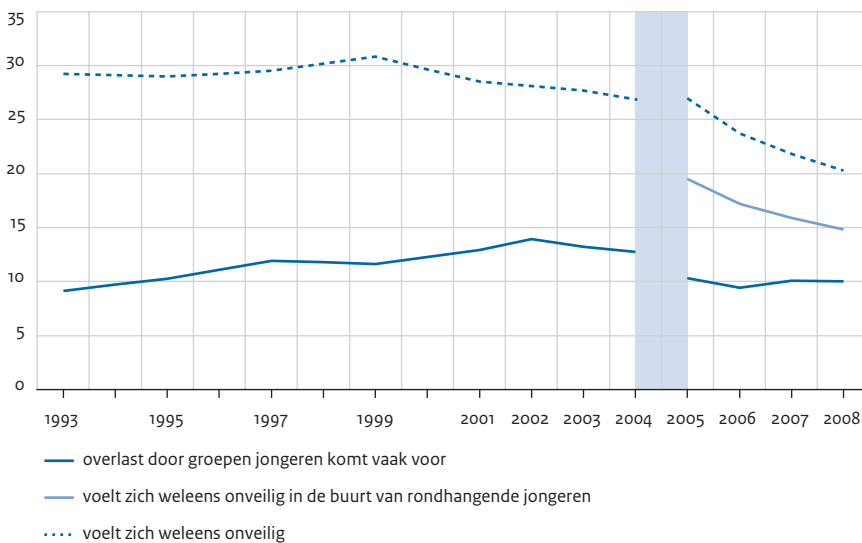
19.5 Persoonlijk ervaren overlast door jong en oud

De omvang van het probleem

De algemene indruk die mensen hebben van jeugdoverlast als probleem in de samenleving zegt nog niet zoveel over de werkelijke omvang van het probleem. Daarvoor is het nodig een optelsom te maken van de overlast die mensen persoonlijk zeggen te ervaren. Is die toe- of afgenomen? En in hoeverre zijn het met name oudere leeftijdsgroepen die zich door jongeren bedreigd voelen? Deze vragen onderzoeken we met behulp van bestaande enquêtegegevens over ervaren overlast en onveiligheidsgevoelens in de nabijheid van jongeren.

Wat blijkt? Terwijl het publieke debat zich het afgelopen decennium rondom probleemjongeren en gevoelens van onveiligheid heeft verdrongen, laten enquêtecijfers zien dat het aantal mensen dat van mening is dat overlast door groepen jongeren veel voorkomt sinds 2002 niet meer is gestegen, maar eerder is gedaald, tot 10% in 2008 (zie figuur 19.5). Mensen kunnen constateren dat ze overlast ervaren, en, een stapje verder, ze kunnen zich daardoor ook onveilig gaan voelen. Het aantal mensen dat zich onveilig voelt op plaatsen waar jongeren rondhangen is de afgelopen jaren ook gedaald, tot 15% in 2008.⁷ Dit komt overeen met de algemene gevoelens van onveiligheid, die sinds 1999 ook alleen maar zijn gedaald, tot 20% in 2008. Als we deze landelijke enquêtes mogen geloven – en behalve onderzoekers baseren ook beleidsmakers en politici zich op deze cijfers – lijken het publieke debat en de publieke beeldvorming zich te hebben losgezongen van de jeugdoverlast die de bevolking zelf zegt te ervaren. Het feit dat overlast als maatschappelijk probleem vandaag de dag zo in de schijnwerpers staat, kan niet verklaard worden doordat de overlast recentelijk zo is toegenomen, want dit blijkt, tenminste voor het afgelopen decennium, niet het geval te zijn.

Figuur 19.5

Overlast door jongeren en onveiligheidsgevoelens (in procenten)^a

a De gegevens tot en met 2004 en vanaf 2005 zijn niet zonder meer vergelijkbaar vanwege de overschakeling van de Politiemonitor Bevolking (PMB) naar de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR).

Bron: BZK/Justitie (PMB '95-'04); BZK/Justitie/CBS (VMR '05-'08)

Is jongerenoverlast een generatieconflict?

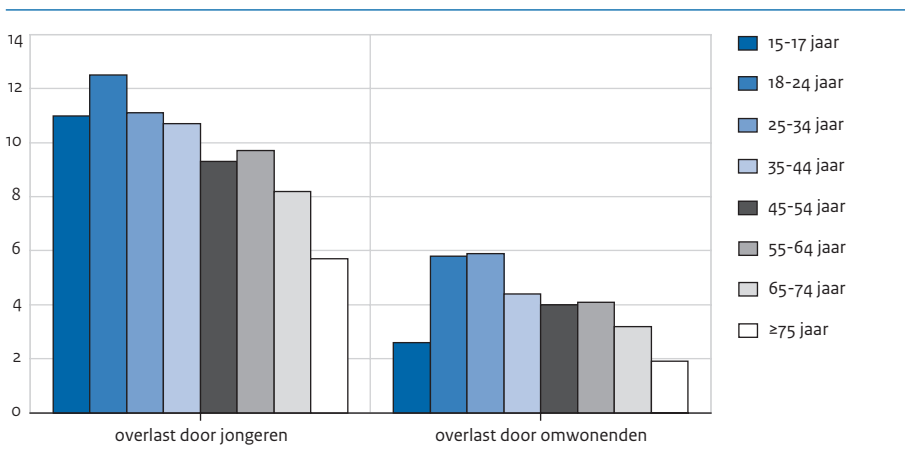
Doorgaans wordt aangenomen dat het vooral oudere mensen zijn die zich vanwege hun lichamelijke kwetsbaarheid en hun traditionelere normen en waarden het meest onveilig voelen. Deze aanname is door de jaren heen opgedoken in menig partijprogramma. Een geliefd beeld is het oude vrouwtje dat de straat niet meer op durft. Weinig illustreert dit treffender dan het veelbesproken campagnespottie van Trots op Nederland voor de parlementsverkiezingen van 2010; ook in een verkiezingsspotje van de vvd duikt de bejaarde moeder op. In combinatie met de vaststelling dat over jongeren vaak als bron van overlast wordt gesproken, suggereert dit een tegenstelling tussen jongeren en ouderen. Kennisinstituten als het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) (tot 2007) en Nicis duiden jongerenoverlast als een conflict tussen generaties (Ter Steege 2003; Nicis Institute 2007). Zorgt het veiligheidsvraagstuk inderdaad voor een kloof tussen de generaties in het hier en nu? Die vraag beantwoorden we door de ervaren overlast door jongeren uit te splitsen naar verschillende leeftijdsgroepen.

De beschikbare cijfers maken duidelijk dat we bij de opzet van deze verkenning vanuit een verkeerde verwachting zijn vertrokken: er is helemaal geen sprake van een kloof tussen jong en oud, dus ook niet tussen generaties. Van de oudste groepen geven de minste mensen aan dat overlast door jongeren vaak voorkomt en van de jongste groepen

de meeste (zie figuur 19.6). De 18- tot 25-jarigen vinden met 12,5% het vaakst dat overlast door jongeren in hun buurt vaak voorkomt, gevolgd door de 25- tot 35-jarigen en 15- tot 18-jarigen met respectievelijk 11,1% en 11,0%. Dit is een aanzienlijk verschil met de 75-plussers, van wie slechts 5,7% van mening is dat overlast door jongeren in hun buurt vaak voorkomt.

Figuur 19.6

Aandeel van de bevolking van 15 jaar en ouder dat vindt dat overlast door groepen jongeren of door omwonenden in hun buurt vaak voorkomt, naar leeftijdscategorie, gemiddelde van 2005-2008 (in procenten)

Bron: BZK/Justitie/CBS (VMR'05-'08)

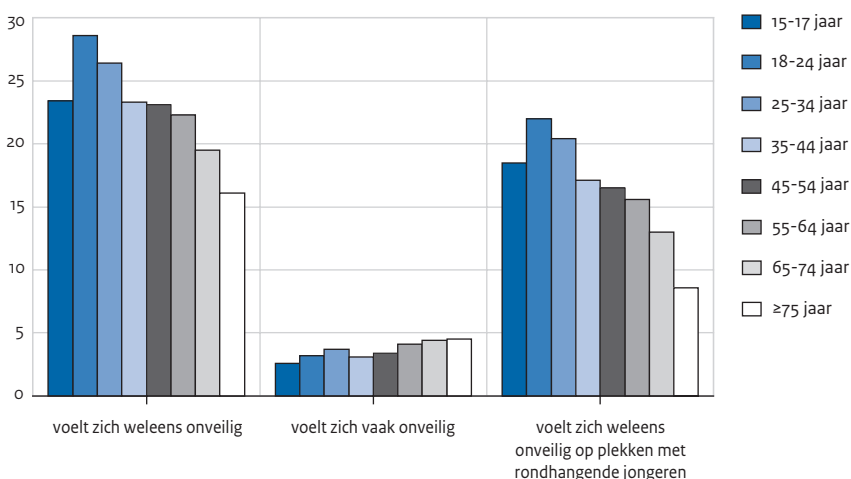
Ervaren jongeren in het algemeen meer overlast, of ervaren ze vooral overlast van andere jongeren? Om hier meer zicht op te krijgen, vergelijken we de hoeveelheid overlast door jongeren met de hoeveelheid overlast die door willekeurige omwonenden veroorzaakt wordt. Alle groepen zijn van mening dat overlast door omwonenden minder vaak voorkomt dan overlast door jongeren. Er is nog een ander duidelijk verschil tussen beide typen overlast. De allerjongste groep (van 15 tot 18 jaar) geeft beduidend vaker aan overlast te ervaren door jongeren dan door omwonenden; de overlast door omwonenden is onder hen ongeveer even groot als onder de oudste groepen: iets meer dan de 75-plussers, maar minder dan de 65- tot 75-jarigen. Het zijn nu alleen de wat oudere jongeren, de groepen tussen 18 en 35 jaar, die bovengemiddeld overlast ervaren. De overlast die minderjarigen ervaren lijkt daarmee specifiek betrekking te hebben op andere jongeren.

De vragen in de vorige alinea hebben betrekking op de *perceptie* van overlast. Maar hiertoe blijft dit opvallende leeftijds patroon niet beperkt. Het keert eveneens terug wanneer we kijken naar de *gevoelens* van onveiligheid die de perceptie van jeugdoverlast kan oproepen. Meer jonge dan oudere mensen voelen zich weleens onveilig, zowel in het algemeen als in de buurt van rondhangende jongeren (zie figuur 19.7). Van 2005

tot en met 2008 voelde gemiddeld 19,5% van de 65- tot 75-jarigen en 16,1% van de 75-plussers zich weleens onveilig, tegen 23,4% van de 15- tot 18-jarigen en 28,6% van de 18- tot 25-jarigen. Van de mensen die zeggen zich weleens onveilig te voelen, komt het bescheiden percentage mensen dat zich vaak onveilig voelt, wel in sterkere mate voor rekening van de oudere dan van de jongere leeftijdsgroepen (gemiddeld 4,5% van de 75-plussers tegen 2,6% van de 15- tot 25-jarigen).

Figuur 19.7

Onveiligheidsgevoelens onder de bevolking van 15 jaar en ouder, naar leeftijdscategorie, gemiddelde van 2005-2008 (in procenten)

Bron: BZK/Justitie/CBS (VMR'05-'08)

Bij veiligheidsgevoelens die specifiek betrekking hebben op rondhangende jongeren keert een patroon terug dat zeer sterk lijkt op de algemene gevoelens van onveiligheid, al gaat het om net iets lagere percentages. 18,5% van de minderjarigen en 22,0% van de 18- tot 25-jarigen voelt zich weleens onveilig op plekken met rondhangende jongeren. Van de 65-tot 75-jarigen is dit 7,3% en van de alleroudsten nog maar 6,6%, het minst van alle leeftijdsgroepen. De overige groepen zitten hier tussenin; ook hun aandeel onveiligheidsgevoelens in de buurt van jongeren daalt naarmate de leeftijd toeneemt.

Mogelijke verklaringen voor verschillen tussen jong en oud

Als het gaat om de persoonlijke beleving zien we dus een duidelijk negatief verband tussen overlast en leeftijd. Alleen minderjarigen voelen zich net iets minder onveilig en ervaren net wat minder overlast dan jongvolwassenen. Toch is ook de veiligheidsbeleving van minderjarigen aanzienlijk slechter dan die van ouderen. Een voor de hand liggende verklaring voor het feit dat ouderen zeggen relatief weinig overlast van jongeren te ervaren, is dat deze mensen wellicht niet meer zo vaak buiten

komen en zich zo minder blootstellen aan groepen jongeren op straat. Deze verklaring blijkt niet afdoende te zijn. Ten eerste mag van de ouderen op wie de getoonde cijfers betrekking hebben, worden aangenomen dat ze wel degelijk in aanraking komen met jongeren. In de getoonde cijfers zijn mensen die de vraag naar overlast door jongeren op hen niet van toepassing achten omdat ze zich nooit in de buurt van jongeren begeven (2,3% in de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR) 2005-2008), namelijk niet meegenomen. Wel is het zo dat ouderen oververtegenwoordigd zijn onder de mensen die de vraag om deze reden niet hebben beantwoord. Van hen weten we dus niet of ze al dan niet overlast zouden ervaren. Ten tweede blijkt uit de VMR 2005 tot en met 2008 dat ouderen niet meer vermijdingsgedrag vertonen. Ouderen blijken minder vaak dan jongeren om te lopen of om te rijden vanwege vermeende onveiligheid. Ook mijden minder ouderen dan jongeren bepaalde plekken in de woonplaats. Wel doen zij vaker dan jongeren 's avonds of 's nachts de deur niet open. Dit laatste type vermijdingsgedrag kan echter minder makkelijk in verband worden gebracht met overlast of onveiligheidsgevoelens in de buurt van rondhangende jongeren dan de eerste twee vormen.

Een tweede verklaring voor het feit dat ouderen naar eigen zeggen weinig overlast van jongeren ervaren, zou kunnen zijn dat ouderen wonen in gebieden waar überhaupt minder jongeren aanwezig zijn en daardoor vanzelf minder overlast of onveiligheid van hen ervaren. Er wonen relatief veel jongeren in stedelijke gebieden, en de gevoelens van onveiligheid zijn in die gebieden hoger. Ouderen zouden zich in stedelijke gebieden dus onveiliger moeten voelen en meer overlast moeten ervaren dan in niet-stedelijke gebieden. Ook dit blijkt niet het geval te zijn. Wanneer Nederland ingedeeld wordt in vijf categorieën van oplopende stedelijkheid, blijken de twee jongste leeftijdsgroepen zich in al deze gebieden het meest onveilig in de buurt van jongeren te voelen. Ook rapporteren zij de meeste overlast. De oudste leeftijdsgroepen voelen zich in zowel landelijke als stedelijke gebieden het minst onveilig in de buurt van jongeren en rapporteren de minste overlast door jongeren.

We controleren het gevonden negatieve verband tussen leeftijd en onveiligheidsgevoelens en overlast door jongeren, door logistische regressies uit te voeren op cijfers van de VMR 2005 tot en met 2008. Behalve voor stedelijkheid wordt gecontroleerd voor verschillende vormen van vermijdingsgedrag, het jaar van meting en een aantal achtergrondkenmerken: sekse, etnische achtergrond, en opleidingsniveau. De resultaten bevestigen het eerder gevonden verband (zie tabellen B19.1 en B19.2 in de internetbijlage). Naarmate de leeftijd toeneemt, nemen de onveiligheidsgevoelens in de buurt van rondhangende jongeren en de gerapporteerde overlast door groepen jongeren af. Vermijdingsgedrag blijkt ook sterk samen te hangen met zowel onveiligheidsgevoelens als ervaren overlast: mensen die onveilige situaties uit de weg gaan, zijn sterker geneigd zich onveilig te voelen en overlast te rapporteren dan mensen die hun gedrag niet aanpassen. Ook komt uit deze analyse naar voren dat de afname van de onveiligheidsgevoelens tussen 2005 en 2008 (zie figuur 19.5) een tijdseffect is, en niet verklaard wordt door een gewijzigde samenstelling van de achtergrondkenmerken van de respondenten gedurende deze jaren. De tijdgeest, de sociale en politieke actualiteit, lijkt daarmee erg belangrijk om de mate van onveiligheidsbeleving te begrijpen. De ontwikkeling van overlast tussen 2005 en 2008 blijkt niet significant.

Wat zou dan wel een verklaring voor het gevonden verband tussen leeftijd en onveiligheidsbeleving en jeugdoverlast kunnen zijn? We weten uit criminologisch onderzoek dat jongeren behalve dader ook vaker slachtoffer zijn. Ook is wel bekend dat er zelfs een aanzienlijke overlap is tussen daders en slachtoffers: daders worden zelf sneller slachtoffer (Wittebrood en Van Wilsem 2000; Wittebrood 2001). Daders en slachtoffers bevinden zich vaak in dezelfde sociale circuits en hebben een vergelijkbare leefstijl en dagpatroon (Wittebrood en Van Wilsem 2000). In het geval van jongeren kan gedacht worden aan het uitgaansleven, waar het door het vele drank- en drugsgebruik nogal eens uit de hand loopt. Jongeren geven in de VMR (2005 t/m 2008) dan ook aan zich behalve in de buurt van jongeren vooral onveilig te voelen rondom uitgaansgelegenheden, terwijl deze locaties vergeleken met de buurt of het winkelgebied er voor ouderen veel minder uitspringen. Aangezien jongeren relatief vaak voor de problemen zorgen, zullen andere jongeren ook relatief vaak in de buurt zijn – op school, op straat, in het winkelcentrum of in de kroeg – om er slachtoffer van te worden. Er is nu eenmaal minder sociale interactie tussen jongeren en ouderen dan tussen jongeren onderling (zie hoofdstuk 20). Het is dan ook goed denkbaar dat jongeren elkaar ook sneller als bedreigend waarnemen; ze hebben immers daadwerkelijk meer te vrezen. Mogelijk gaat deze verklaring meer op voor persoonsgericht wangedrag als getreiter of geweld, en minder voor vermogensdelicten als zakkenrollerij. Het doelwit is dan niet zozeer de persoon als wel de buit die iedere willekeurige voorbijganger bij zich kan hebben.

Is jeugdoverlast nu een probleem van leeftijd dat vanzelf overgaat, of een probleem van de moderne generatie? In andere hoofdstukken wordt dit onderscheid statistisch getoetst met een ‘age-period-cohortanalyse’. Dat is hier door tekortkomingen van de data niet mogelijk. Wel is het mogelijk om op theoretische gronden een voorzichtige uitspraak te doen over de rol van leeftijd versus generatie in het overlastvraagstuk. In de vorige alinea werd de verklaring gepresenteerd dat jongeren zich onveiliger voelen in de buurt van jongeren dan ouderen omdat jongeren door hun intensievere sociale interactie met andere jongeren ook vaker slachtoffer zijn. Uitgaande van deze verklaring nemen we aan dat leeftijd of levensfase in ieder geval een factor van betekenis is bij het verklaren van onveiligheids- en overlastbeleving.

19.6 Jeugdoverlast: persoonlijk probleem voor jongeren, maatschappelijke zorg voor ouderen

In dit hoofdstuk is verkend of jeugdoverlast in Nederland jong en oud tegenover elkaar plaatst, hetzij vanwege leeftijdsverschillen, hetzij vanwege generationele verschillen. De aanleiding voor deze vraag is de ophef en verontwaardiging waarop overlastgevend gedrag door jongeren de laatste jaren in de media en de politieke arena kan rekenen. Deze ophef roept een aantal vragen op. Werd er vroeger niet ook al negatief over de jeugd van tegenwoordig gesproken en zal dat niet altijd zo blijven? Of is jeugdoverlast toch een typisch probleem van de huidige tijd en de huidige jeugd, zoals verondersteld wordt in het publieke debat? We hebben aan de hand van literatuur toegelicht dat de laatste optie verklaard zou kunnen worden door zowel de toegenomen ernst van het

probleemgedrag van jongeren, als door de afgenomen tolerantie van de samenleving voor het gedrag van (niet-westerse) jongeren.

Deze verkenning heeft niet alle vragen sluitend kunnen beantwoorden, maar bracht wel een aantal onverwachte feiten aan het licht. Ten eerste blijkt de ervaren jeugdoverlast al sinds 2002 niet meer te zijn toegenomen. Onveiligheidsgevoelens in de buurt van jongeren dalen al sinds 1999. Toch was overlast en criminaliteit, op de economische crisis na, weer het belangrijkste thema tijdens de verkiezingen van 2010. Ten tweede blijken het vooral jongeren te zijn, vooral twintigers, die zich het meest onveilig voelen in de buurt van jongeren en ook de meeste jeugdoverlast rapporteren. Naarmate mensen ouder worden, lijken ze alleen maar minder last van de jeugd te ervaren. Dit wordt niet verklaard doordat ouderen hangjongeren misschien simpelweg uit de weg gaan en daardoor minder last van ze hebben. Ouderen blijken op dit punt namelijk ook niet meer vermijdingsgedrag te vertonen dan jongeren. Het stereotype beeld van angstige bejaarden die de straat niet meer op durven, moet dus worden bijgesteld.

De criminologische literatuur biedt een mogelijke verklaring. Jongeren worden veel vaker slachtoffer van criminaliteit, onevenredig vaak gepleegd door andere jongeren. Jongeren ervaren dus mogelijk meer angst voor en overlast van andere jongeren, omdat ze daadwerkelijk meer te vrezen hebben. Deze verklaring levert een deel van het antwoord op de vraag of overlast vooral met leeftijd of met generaties samenhangt. De meeste overlast wordt door jongeren ervaren en als de oorzaak hiervan hun slachtofferschap is, dan is het waarschijnlijk dat leeftijd hierbij in ieder geval een grote rol speelt. Het is immers zeer waarschijnlijk dat de samenkomst van dader- en slachtofferschap in de jonge leeftijdsgroepen, vanwege hun intensieve onderlinge interactie, een typisch gevolg is van de levensfase waarin ze verkeren. De intensieve interactie en overeenkomstige leefstijl onder leeftijdsgenoten lijkt een universeel gegeven en is daarmee niet alleen kenmerkend voor de huidige generatie. Uitgaande van deze verklaring zal ook de veiligheidsbeleving van jongeren verbeteren zodra zij ouder worden.

Van een kloof tussen jong en oud waarnaar we oorspronkelijk op zoek waren, blijkt geen sprake te zijn. Wel zijn we een andere kloof op het spoor gekomen. Wanneer verschillende leeftijdsgroepen gevraagd wordt naar hun mening over de overlastproblematiek in Nederland, schetsen ze een heel ander beeld dan wanneer hun gevraagd wordt naar hun persoonlijke beleving van onveiligheid en overlast. Hoewel mensen zelf niet meer overlast zijn gaan rapporteren, is er toch een breedgedragen idee dat de overlast is toegenomen. Bovendien ervaren jongeren de meeste overlast, maar zijn zij tegelijk iets optimistischer over de ontwikkeling ervan en zachtzinniger wat de aanpak betreft. Terwijl ouderen zelf weinig overlast rapporteren, laten zij zich juist kritischer uit over jeugdoverlast als modern probleem waartegen opgetreden moet worden. De kloof tussen het publieke debat en de *beeldvorming* over jeugdoverlast lijkt daarmee een stuk kleiner dan die tussen het publieke debat en de *persoonlijke beleving* van overlast, zeker wanneer we alleen de beeldvorming van de ouderen in ogenschouw zouden nemen. De vraag of deze beeldvorming de inspiratie is voor het debat in media en politiek, of juist het resultaat ervan (bv. Kleinnijenhuis 2003), blijft hier onbeantwoord. Wel heeft dit hoofdstuk het

publieke debat op een belangrijk punt kunnen nuanceren, namelijk dat de jeugd van tegenwoordig toch vooral een doorn in het oog van de jeugd van tegenwoordig is.

Noten

- 1 Jeugdcriminaliteit staat al sinds het begin van de jaren negentig in de belangstelling van de overheid. Op verzoek van het ministerie van Justitie kwam de Commissie Jeugdcriminaliteit – ook bekend als de Commissie-Van Montfrans – in 1994 met aanbevelingen die nog lang zouden doorwerken in latere beleidsdocumenten.
- 2 Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken exclusief voegingen ter zitting.
- 3 Multinomiale logistische regressie met referentiecategorie ‘vroeger minder erg’. Effect van leeftijd op ‘vroeger even erg’: $\text{Exp}(B) = .987$ (Sign. = .00). Effect van leeftijd op ‘nu minder erg’: $\text{Exp}(B) = .976$ (Sign. = .042).
- 4 Multinomiale logistische regressie met referentiecategorie ‘het is (vooral) de huidige generatie’. Effect van leeftijd op ‘het is (vooral) de leeftijd’: $\text{Exp}(B) = .982$ (Sign. = .00). Effect van leeftijd op ‘neutraal’: $\text{Exp}(B) = 1.005$ (Sign. = .05).
- 5 Multinomiale logistische regressie met referentiecategorie ‘er was vroeger meer begrip’. Effect van leeftijd op ‘evenveel begrip vroeger en nu’: $\text{Exp}(B) = .993$ (Sign. = .03).
- 6 Multinomiale logistische regressie met referentiecategorie ‘er (vooral) tegen optreden’. Effect van leeftijd op ‘(vooral) door de vingers zien’: $\text{Exp}(B) = .989$ (Sign. = .006). Effect van leeftijd op ‘neutraal’: $\text{Exp}(B) = .99$ (Sign. = .00).
- 7 In 2008 is weer een nieuwe nationale enquête geïntroduceerd, de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Deze enquête is niet te vergelijken met de cijfers van de Veiligheidsmonitor Rijk over de voorgaande jaren. De cijfers over onveiligheidsgevoelens liggen volgens de IVM veel hoger dan volgens de VMR. Vanwege deze extreme trendbreuk en het feit dat de IVM alleen nog maar in 2008 en 2009 is afgenomen, waardoor nog niet van een trend gesproken kan worden, is besloten de IVM-cijfers in dit hoofdstuk niet mee te nemen.

Literatuur

- Bil, P. de (2004). Hangen: dat zouden meer mensen moeten doen. In: 0|25: *Tijdschrift over Jeugd*, jg. 9, nr. 9, p. 18-19.
- Blokland, T. (2004). Sociale onveiligheid als maatschappelijk probleem: inleiding. In: *b en m, Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij*, jg. 31, nr. 3, p. 149-152.
- Brink, G. van den (2007). *Moderniteit als opgave. Een antwoord aan relativisme en conservatisme*. Amsterdam: SUN.
- Christiaens, J. en I. Weijers (2008). Een historisch perspectief op jeugdcriminaliteit. In: I. Weijers en C. Eliaerts (red.), *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (p. 23-36). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Eysink Smeets, M., H. Moors, K. van 't Hof en E. van den Reek Vermeulen (2010). *Omgaan met de perceptie van overlast en verloedering. Een beknopt advies voor de bestuurspraktijk*. Tilburg: IVA beleidsonderzoek en advies.
- Kalidien, S.N. en A.Th.J. Eggen (2009). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008. Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

- Kleinnijenhuis, J. (2003). *Het publiek volgt de media die de politiek volgen*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Laan, P. van der (2008). Jeugd, criminaliteit, politie en justitie. In: I. Weijers en C. Eliaerts (red.), *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit* (p. 37-49). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Lucassen, L. en W. Willems (2008). Een kort lontje? Reflecties over baldadigheid in de stad. In: A. Böcker, T. Havinga, P. Minderhoud, H. van de Put, L. de Groot-van Leeuwen, B. de Hart, A. Jettinghoff en K. Zwaan (red.), *Migratierecht en Rechtssociologie* (p. 231-239). Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Nicis Institute (2007). *Jongerenoverlast*. Den Haag: Nicis Institute.
- Noorda, J.J. en R.H. Veenbaas (2006). *Rondhangende jongeren*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Pleysier, S. en J. Deklerck (2006). Over hondenpoep en hangjongeren. Een verkennend onderzoek naar overlastfenomenen in parken en groenzones. In: *Tijdschrift voor Veiligheid*, jg. 5, nr. 1, p. 5-20.
- RMO (2008). *Tussen flaneren en schofferen. Een constructieve aanpak van het fenomeen hangjongeren*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (advies 43).
- Sampson, R.J. en S.W. Raudenbush (2004). Seeing disorder. Neighborhood stigma and the social construction of 'Broken windows'. In: *Social Psychology Quarterly*, jg. 67, nr. 4, p. 319-342.
- Sanders, E. (2010). Oorlogstaal in verkiezingstijd. Geraadpleegd 7 september 2010 via weblogs.nrc.nl/woordhoek/2010/03/01/oorlogstaal-in-verkiezingstijd/.
- Spierenburg, P.C. (2000). Jeugdgeweld in historisch perspectief. In: *Justitiële Verkenningen*, jg. 26, nr. 1, p. 9-20.
- Steege, G. ter (2003). *Generaties in conflict. Een confronterende aanpak van jongerenoverlast*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.
- TK (2002/2003). *Naar een veiliger samenleving*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2002/2003, 28684, nrs. 1-2.
- Vanderveen, G.N.G. (2001). Nederland vroeger veiliger? De veranderde beleving van onveiligheid. In: *Justitiële Verkenningen*, jg. 27, nr. 1, p. 34-48.
- Wittebrood, K. (2001). Jeugd en criminaliteit: daders en slachtoffers. In: W.P.J. Bertels, P.H. Kwakkelstein, A.P van der Linden en P.H. Nota (red.), *Handboek Jeugdbeleid* (p. A8.2-1-A8.2-18). Den Haag: Elsevier.
- Wittebrood, K. en J. van Wilsem (2000). Jongeren en geweld. De relatie tussen slachtofferschap, ouderschap en leefstijl. In: *Sociale Wetenschappen*, jg. 43, nr. 3, p. 59-71.
- WRR, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2003). *Waarden, normen en de last van het gedrag*. Amsterdam: Amsterdam University Press.